

VÝZNAM PÍSMÁ

- Písmo je systém grafických znaků, jež lidem slouží k zaznamenávání myšlenek vyjádřených jazykem
- Zrušilo místní a časová omezení
- Jeho vznik souvisí se vznikem společenské dělby práce

PŘEDSTUPNĚ PÍSMÁ

- vlastnické značky, především dobytka - nejčastěji kříž, kruh, kvězda, kolo, kalich
- vrubové hůlky – užívané k evidenci zapůjčených věcí, v Anglii do 18. stol., východoevropské země – pastevci - až do konce 19. stol
- zpravodajská hůl – válka, konkrétní zprávy pro konkrétní osoby, pozvání na lov, slavnosti,...
- uzlové značky – číselné údaje, Čína, Inkové, západní Afrika
- mušlové pásy – dle počtu a umístění a barvy mušlí lze vyčíst sdělení
 - o západní Afrika – AROKO, dodnes
 - o severní Amerika – VAMPUMOVÉ PÁSY
- jeskynní kresby – až 25. tis. př. n. l., nejslavnější ve Španělsku jeskyně Altamira
- domovní znamení a vývěsní štíty – hl. ve středověku, rozšířené po celém světě

OD OBRÁZKOVÉHO PÍSMÁ K PÍSMENŮM

Obrázkové písmo (PIKTOGRAFIE)

Zobrazování konkrétních předmětů, které znamenají slovo či celou větu, ale nejsou omezeny na slovní zásobu určitého jazyka.

Pojmové písmo (IDEOGRAFIE)

Znak může znamenat věc i činnost, jež se k tomuto předmětu váže. Znaky ale stále nejsou nositeli určité zvukové podoby.

Slovní a slabičné písmo

Znaky již představují určitou skupinu slov nebo hlásek.

Hláskové písmo

Písmo znamená pouze zvukovou podobu slova či jednotlivých hlásek bez ohledu na vyjadřovaný obsah.

PÍSMÁ

- Písmo severoamerických indiánů – stále používají obrázkové písmo
- Kohau rongu-rongu – Velikonoční ostrovy, na dřevěných destičkách, 700 znaků, dosud nerozluštěné, obyvatelé mezitím vymřeli

Mezopotámské klínové písmo

- Nejznámější písmo Sumerů, přelom 4. – 3. tis.
- Od obrázkového až k hláskovému
- Psalo se seříznutým rákosovým pisátkem na hliněné tabulky, jež se pak vypalovaly
- Pečetní válečky – stejný účel jako pečetidla u nás

- Rozluštění George Friderich Grotefind a Henry Creswicke Rawlinson

Egyptské hieroglyfy - hieroglyfické, hieratické a démotické písmo

- Hieroglyfické : monumentální typ egyptského písma. Tesání do kamene, na papyrus pouze knihy mrtvých
- Hieratické : užívané v běžném životě, jsou to zjednodušené hieroglyfy, tesané do kamene i psané na papyrus. Je jednodušší, ale už ztratilo svůj obrázkový ráz, ale znaky stále připomínají zobrazovaný předmět
- Démotické: 7. stol. př. n. l. vyvinuté z hieratického, těsnopisný charakter, zkratky, spojky

Koptské písmo

- Tehdejší mluvený jazyk přepsaný řeckou abecedou a několika démotickými znaky
- Začátek letopočtu

Dvě písma Chetitů

- Psali známým klínovým písmem, ale neznámým jazykem, 1915 Bedřich Hrozný
- Psali i vlastními hieroglyfy – rozluštil je Helmuth Bossert

Krétské písmo

- 3 druhy písma: mínoiské hieroglyfy a 2 lineární písma, z nich rozluštěn jen jeden typ

Písmo Aztéků a Mayů

- Téměř všechny mayské písemné obrázkové kodexy byly zničeny během pokřesťanštění Indiánů
- Aztécké zachovány v mnohem větším počtu
- Psalo se na jelení kůži a lýko z fíkovníků
- M. i A. převzali systém písma od Mixtéků
- Původně obrázkové písmo přešlo k ideogramům a používali se znaky pro hlásky
- Psaní se vyučovalo na vyšších školách (úředníci a kněží)

Čínské písmo

ad. maturitní otázky

Korejské hláskové písmo

- Původně převzali čínské písmo
- V 15. stol. vytvořili korejští učenci korejské hláskové písmo

Vietnamské písmo

- Převzaté od Číňanů
- Dnes píše latinkou

Japonské písmo

- Opět převzaté z Číny, japonština se zapisovala čínskými znaky
- 8. - 9. st. vybrali malý počet čínských znaků a ve zjednodušené podobě ho přizpůsobili japonštině → HIROGANA
- Koncem 11. stol. vznik KATAKANY

- Dnes mají 3 abecedy + učí se latinku (HIROGAMA, KATAKANA - čínské pojmové).
- Vytvořili ustálená pravidla o přepisu japonštiny v latince.

Indické písmo

- Protoindické – není znám jazyk, asi 250 zákl. znaků, z prava do leva
- Árjské písmo
 - Kharášťí – nejrozšířenější, vznik z aram. písma upraveného pro indický jazyk, vyznačuje i samohlásky
 - Bráhmí – slabičné, zleva doprava, 5 samohlásek + 32 souhlásek. Vznik v pol. 1. tis. př. n. l. původní záznam stredoindických textů, později zápisy sánskrtu, není znám původ písma

PRVNÍ HLÁSKOVÁ PÍSMO

Protosinajské písmo

- Semité převzali egyptské hieroglyfy, přizpůsobili je svému jazyku a přitom vynalezli systém znaků, z nichž každý představuje jednu souhlásku, díky čemuž mohou zaznamenat veškerá slova svého jazyka
- Vznik kolem 1500 př. n. l.

Ugaritské hláskové písmo

- Už v 15. stol. př. n. l. hláskové klínové písmo
- Existují shody s fénickým písmem – souhlásková písma, shody v abecedním řazení

Fénická abeceda

- Užívali fénické hieratické písmo, později pod vlivem protosinajského a ugaritského písma vytvořili vlastní abecedu znaků pro jednotlivé souhlásky vlastního jazyka (14.-13. stol. př. n. l.)
- Zapisovali pouze souhlásky zprava do leva, nedělali mezery mezi slovy, později oddělovali čárkami nebo tečkami
- Fénické písmo se rozšířilo i do Palestiny

Písmo Aramejců

- Převzali od sousedních Féníčanů, památky začínají 9. stol. př. n. l., není velký rozdíl od fénické abecedy
- Během jednoho století však změnilo podobu – zaoblilo se a vzniklo písmo kurzívní
- Z aram. převzali a přetvořili písmo Hebrejci, Arabové a Peršané, také vznik indického Kharášťí a Bráhmí

Hebrejské písmo

Římané dobyli Jeruzalém při expanzi na východ. Když se ve 2. stol. př. n. l. Židé vzbouřili, Římané je vysídlili a rozptýlili co nejdál od domova.

Původně se v Palestině užívalo klínové písmo. Poté, co se Židé vrátili z babylonského zajetí, převzali písmo aramenjské, ze kterého během 200 let vzniklo kvadrátní židovské písmo, které je používáno dodnes. Čte se zprava doleva.

Nepsaly se samohlásky, proto se začala používat diakritická znaménka – tečky a čárky. Kvadrála sloužila za vzor vzniku moderního hebrejského písma španělského (sefardského) a polsko-německého (aškenázského).

Arabské písmo

- Písmo, jímž byl zapsán korán, bylo tzv. severoarabské, jež mělo svůj původ v písmu aramejském
- Stejně jako jiná semitská písma bylo souhláskové a psalo se zprava doleva.

Nejstarší písemné památky jsou po vzniku islámu opisy Koránu kúfským písmem, což je typ severoarabského písma. Používalo se nejvíce na architekturu, keramice, kovových předmětech a textilu.

Pro ostatní písemné záznamy se používaly kurzívy. Díky víře, která nedovoluje zpodobňovat lidi ani zvířata, využívají k výzdobě muslimové písmo. Do 11. stol. užívali kúfského písma, později hlavně kurzívy.

Arabské písmo se s postupující islamizací šířilo i do nearabských zemí (Sýrie, Mezopotámie, Egypt, islamizovaní Iránci, Afgánci, Turci, indický poloostrov, ostrovy v Indickém oceánu, Malajsie, Indonésie).

Vedle čínského písma a latinky je jedním z nejužívanějších písem. Protože však ne-semitské jazyky měly problémy s vyjadřováním samohlásek, řada národů nahradila arabské písmo latinkou nebo azbukou (země východní Afriky, Turecko)

Díky Arabům se do Evropy dostalo tajemství výroby papíru. V 8. stol. v Arábii, ve 13. stol. rozšíření po Evropě. V této době také zanikla výroba papyrusu v Egyptě.

Řecké písmo

Původ je ve fénické abecedě

- Mají podobné názvy písmen
- Několik písmen je úplně shodných
- Až na drobnosti shodné pořadí písmen v abecedě
- Orientace řádku zprava doleva

V 7. a 6. stol. se stále častěji objevuje zleva doprava, po roce 500 př. n. l. už je takto.

- 16 znaků pro souhlásky převzali beze změny, ty ostatní, které nepoužívali, začali používat jako samohlásky
- Mělo několik variant, nejvíce rozdílů mezi východní (iónskou) a západní (dórskou)
- 403 př. n. l. zavedení iónského dialektu jako úřední jazyk a pozvednutí iónské abecedy na úroveň klasické abecedy
- Staří Řekové nerozlišovali malé a velká písmena, minuskula se objevila až v 9. stol.

Latinské písmo a jeho význam

- Vznik ovlivnila dvě písma současně: řecké a etruské. Typ nápisového písma římské kapitála se dochoval na architektonických památkách, má stejně vysoká písmena, značky oddělující slova se objevují až ve 3. stol. př. n. l.
- V období př. n. l. se literární díla psala kvadrátou, v 1. stol. př. n. l. pak kvadrátu vystřídala rustika
- Při psaní na voskové destičky užívali Římané kurzívy

- Dalším typem římského písma byly UNCIÁLA (170 n.l.), ve 3. stol. se ujala jako knižní písmo

Při stěhování národů v 5. stol. došlo k úpadku písemnictví v Evropě. Útočištěm psané kultury se stalo hlavně Irsko, odkud přicházeli misionáři a zakládali tzv. irskou polounciálu a jiná ostrovní písma.

Kurzíva pak v jiných částech Evropy nabyla odchylek podle potřeb jednotlivých jazyků a dialektů. Malá písma se vyvinula až na konci 8. stol. na dvoře Karla Velikého

Gotické písmo

Nejstarší písemnosti gotického písma jsou z 11. stol., nejdříve se objevilo v Anglii. Postupně se rozšířilo po Evropě ve 13. a 14. stol., při psaní gotickým písmem se začala dělat tečka nad i, aby se dali snadněji číst. Pro rychlejší a lepší psaní vznikla gotická kurzíva.

Humanistické písmo

Na konci 14. stol. se opisovaly spisy klasiků tím písmem jímž byly naspány, protože gotické písmo se považovalo za barbarské a písaři si mysleli, že písmo jímž jsou spisy sepsány je původní antické. Ve skutečnosti to již byly opisy karolinskou minuskulou. Ta se díky tomu zase začala používat, nyní pod názvem Litera Antiqua (staré písmo).

VOSKOVÁ TABULKA, SVITEK A KODEX

- Řekové a hl. Římané používali dřevěné tabulky potažené voskem, na které se psalo dřevěným rydlem
- kromě toho se hodně užívalo papyru - svitky (dovoz z Egypta)
- v Římě se hodně používal i pergamen, často se uplatňoval pro kodexy.
- psalo se rákosovým stéblem nebo husím brkem. To bylo až ve 2. pol. 19. stol. vytlačeno kovovým perem.

Latinka se rozšířila do celé západní a střední Evropy, převzaly ji germánské národy, Maďaři a Finové, píše jím taky mnoho slovanských národů. Zdomácněla v Severní i Jižní Americe a v Austrálii, v dnešní době s ní píší i Vietnamci, Turci, Albánci.

Germánské runy

- Runovou abecedu tvořilo od konce 2. stol. 24 znaků, kolem roku 500 n. l. vznikla skandinávská varianta složená z 16-ti písmen zvaná futhort.
- Runy měly i magický význam, zpočátku bylo jejich užití omezeno na úzký okruh znalců
- V 8. století vytlačila runy latinka, ve Skandinávii se runy užívaly až do 13. století, v některých oblastech Švédska až do 19. stol..

Hlaholice a Cyrilice

- Hlaholice vytvořena Konstantinem jako slovanské písmo pro záznamy překladů Bible, tvořilo ji 38 písmen, po vyhnání Metodějových žáků z Velké Moravy začala hlaholice ustupovat latině
- Cyrilice se zrodila nadověrě Bulharského cara Simeona koncem 9. stol., byla jednodušší a praktičtější než hlaholice, v 11. stol. se centrum slovanské literární vzdělanosti přeneslo z Bulharska do Kyjeva odkud se pak cyrilice šířila dál. Na začátku 18. stol.

proběhla reforma písma carem Petra I, která cyrilici přiblížila tvarům antikvové latinky.

Přechod Rumunů od cyrilice k latině

- První písemné projevy v rumunštině se objevují až v 16. stol., jsou psány cyrilicí uzpůsobenou rumunskému jazyku
- Postupně sílil zájem Rumunů o duchovní život vzdělané Evropy, hlavně románských národů, díky čemuž se vyskytovala snaha odstranit cyrilici a zavést latinku
- V 50's 19. stol. vznikl přechodný typ smíšené abecedy, postupně se utvářela rumunská podoba latinky. Její užívání pak bylo v letech 1860 - 1862 uzákoněno